



14-е засідання Платформи громадянського суспільства «Україна-ЄС»
Брюссель, 15 грудня 2023

АГРАРНИЙ СЕКТОР ЗА ЧАСІВ ВІЙНИ: стан справ і перспективи

Основна теза

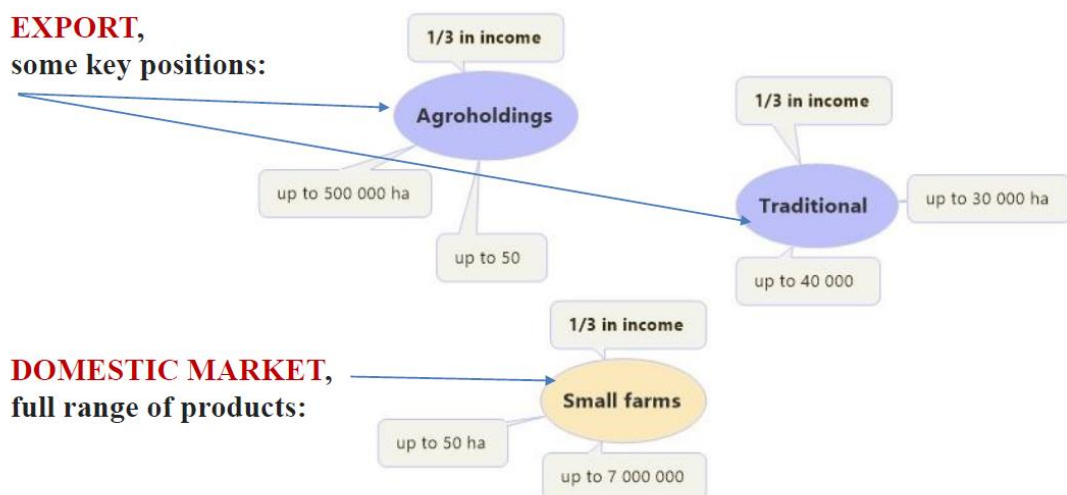
Аграрна сфера була, є і буде ключовим питанням інтеграції України до ЄС.

Аграрний сектор до війни

На початок 2022 року український аграрний сектор був представлений трьома практично рівними за сукупним доходом частинами: 1) невелика кількість великих агрохолдингів (до 50 одиниць), які мають потужні банки землі в обробітку (аж до 500 000 га), 2) традиційні аграрні підприємства (загальна кількість до 40 000, площі обробітку до 30 000 га) і 3) дуже велика кількість (до 7 000 000) малих домашніх та фермерських господарств сільського населення, яке працює на невеликих клаптиках сільськогосподарських земель, площа яких ледь досягає 100 га.

Як традиційні, так і малі господарства були успадковані від радянської економіки, агрохолдинги також складаються з низки традиційних аграрних підприємств, які виявилися надзвичайно стійкими та прибутковими за умов ринкової економіки.

Агрохолдинги і традиційні сільськогосподарські підприємства виробляли основні сільськогосподарські культури (пшеницю, овес, кукурудзу, соняшник та соняшникову олію, ріпак і таке інше) для їх наступного експорту до країн Азії та Африки. Малі господарства населення виробляли повний спектр харчових продуктів для споживання на внутрішньому ринку України. Традиційні господарства намагалися диверсифікувати виробництво і виробляти продукцію з доданою вартістю. Малий і середній бізнес, який орієнтувався на виробництво напівготових та готових харчових продуктів, концентрувався навколо малих та середніх виробників.





Аграрний сектор під час війни

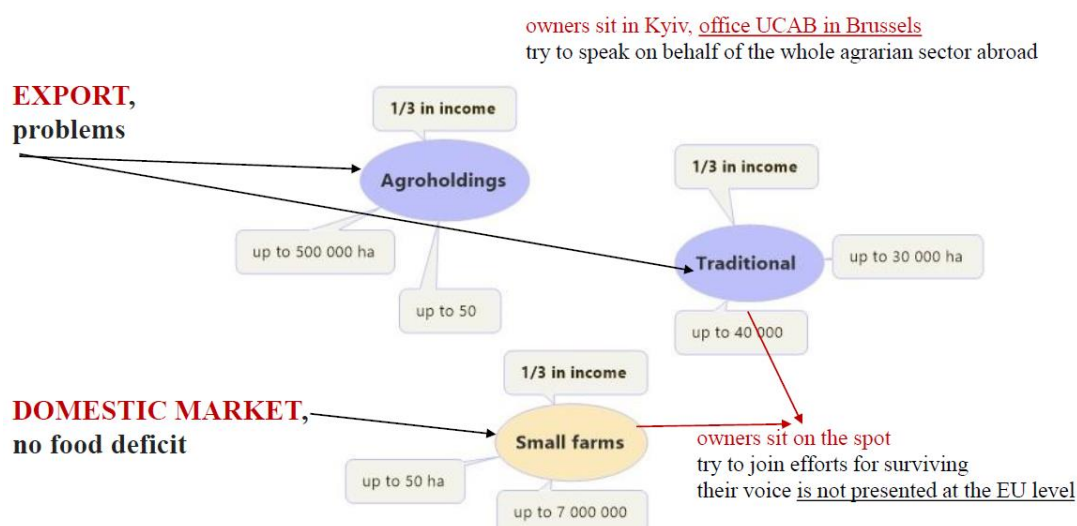
Український експорт під час війни переживає важкі часи. Росія грає в «кішки-мишки» навколо Чорноморської зернової ініціативи, блокуються морські шляхи, доставка вантажів через річкові та морські порти перебуває під постійною загрозою. Додаткові проблеми викликані блокуванням перевезень через східноєвропейські країни. Це впливає сильно, і навіть вбивче сильно, на виробництво основної сільгосппродукції агрохолдингами та сільгоспвиробниками середнього розміру.

В той же час малі виробники, не дивлячись на втрату робочої сили, залучення фермерів до безпосередніх військових дій, продовжують виробляти харчові продукти на рівні, достатньому для забезпечення національної продовольчої безпеки, ціни на продукти харчування тримаються на прийнятному рівні.

В той час, як власники агрохолдингів продовжують керувати бізнесом зі своїх офісів у Києві, власники традиційних підприємств та малих фермерських господарств живуть і працюють на селі, перебувають біля своїх земельних угідь та виробництва. Саме ці дві складові аграрного сектору несуть основний тягар війни. Вони забезпечують збройні сили харчами не тільки за гроші, але й здійснюють поставки без оплати, донатять гроші на транспорт і інші технічні засоби для ведення війни.

Агрохолдинги домінують в профільних органах влади, їх робоча сила краще захищена від мобілізації, чим трудові ресурси середніх господарств. Найбільше від мобілізації і еміграції страждають малі виробники. У порівнянні з виробниками більшого розміру їх втрати справляють набагато більший вплив на господарювання, число саме малих господарств найбільше скоротилося під час війни. Однак дефіцит харчових продуктів протягом всього часу війни в Україні відсутній, харчі доступні для населення переважно завдяки діяльності малих і середніх виробників.

У 2023 році, спільнота агрохолдингів, яка гуртується навколо Клубу аграрного бізнесу, заснувала офіс у Брюсселі. Великий бізнес намагається представляти свої позиції як позиції всього аграрного сектору України. Їх позиція щодо «відкриття ринку землі», яка надає можливість юридичним особам купувати 10 000 га без жодних вимог щодо професійних знань та вмінь домінує в Україні на рівні профільного міністерства. Середні та малі виробники об'єднують свої зусилля для того, щоб протистояти втіленню у життя цієї антиєвропейської позиції. Але їх можливості протистояти є обмеженими в Україні і їхній голос не чується в ЄС.





Аграрний сектор після війни

ЄС суттєво допомагає Україні вирішити поточні проблеми, однак це скоріше оперативні відповіді на поточні виклики. Сталої політики підтримки і збереження українського аграрного експорту поки що немає. В той же час проблеми українського експорту рано чи пізно мають бути вирішеними і це відкриває вікно можливостей для формування спільного потенціалу України та ЄС для гарантування продовольчої безпеки на світовому рівні під егідою ООН. З цієї точки зору поточна ситуація і зміна традиційних уявлень мають підштовхнути ООН до перегляду політики продовольчої безпеки з урахуванням спільного потенціалу України та ЄС. ЄС та Україна можуть зробити спільний внесок у забезпечення продовольчої безпеки світу.

В той же час спільнота малих виробників, фермерів і домогосподарств цілком подібна до спільноти аграрних виробників країн-членів ЄС. І навіть ще не будучи членом ЄС, в цій частині Україна може сформулювати свій власний стратегічний план відповідно до Спільної аграрної політики ЄС, принаймні на рівні профільних бізнес-асоціацій і інших організацій громадянського суспільства. Навіть не знаходячи належної підтримки на рівні профільного міністерства, такий план може бути представлений і знайти підтримку в інших органах державної влади України, які опікуються питаннями розвитку територій і євроінтеграції. Національний стратегічний план щодо розвитку господарств населення і фермерства має бути спрямований на охорону навколишнього середовища, упередження зміни клімату, соціальний захист і впровадження інновацій. І, звичайно, голос малих та середніх виробників має бути почутий на рівні ЄС.



Основні тези

- 1) Український аграрний сектор набагато більш подібний до аграрного сектору країн ЄС, ніж про це думають в ЄС.
- 2) Голос лише однієї частини аграрного сектору України чути на рівні ЄС, він не висловлює думки і не представляє інтереси всіх складових аграрного сектору України.
- 3) Український аграрний сектор складається з різних частин, але це не є перешкодою для євроінтеграції.



- 4) 'Спільна' аграрна політика України та має формуватися з точки зору двох більш загальних перспектив: завдання ООН по забезпеченню продовольчої безпеки світу для сегмента агрохолдингів і середніх господарств і національний стратегічний план для малих виробників, фермерів і домогосподарств.
- 5) Нам потрібна тісна взаємодія в питаннях формуванні і реалізації такої спільної аграрної політики України та ЄС.

Заклучна ремарка

Україна здатна зміцнити аграрний і економічний потенціал ЄС і ми маємо знайти для цього всі можливості.